

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

EXPERIMENTAL ASSESSES OF EFFECTIVENESS FOR THE MODEL FORMING INFORMATION AND COMMUNICATION CULTURE OF FUTURE OFFICERS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN THE VOCATIONAL TRAINING PROCESS

У статті розкриваються результати проведеного педагогічного експерименту для визначення ефективності моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки

Проведений аналіз джерел різних професійних напрямів дає підстави стверджувати, що «інформаційно-комунікаційна культура» – поняття досить широке і неоднозначно визначене на методологічному рівні. У процесі проведеного дослідження ефективності моделі інформаційно-комунікаційної культури випускників військових підрозділів закладів вищої освіти визначено три рівні сформованості інформаційно-комунікаційної культури: початковий, достатній і високий.

Відповідно до структури інформаційно-комунікаційної культури та виявлених функціональних залежностей згідно з моделю формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України проведено Константуючий педагогічний експеримент – визначення вихідних даних для подальшого дослідження ефективності моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України. Сформовано дві групи: експериментальну (ЕГ); контрольну (КГ).

Для коректного проведення експериментального дослідження всі курсанти були заздалегідь (до початку експерименту) вирівняні за основними показниками, які впливають на успішність засвоєння навчального матеріалу та дають змогу об'єктивно оцінити результати дослідження. Усі параметри в обох групах піддавалися математичній обробці і прораховувалися за рівнем значущості за t-критерієм Стьюдента.

Зроблено порівняльну характеристику результатів до початку та після проведення експерименту за експериментальними та контрольними групами курсантів, які підтверджують очікувані результати ефективності моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна культура, інформаційні технології, контрольна група, експериментальна група,

професійна підготовка, офіцер тактичної ланки Збройних сил України.

The article reveals the results of the conducted pedagogical experiment. The experiment was aimed at determining the effectiveness of the model for forming the information and communication culture of future officers of the Armed Forces of Ukraine in the training process.

It was analyzed a number of sources of various professional fields. This analysis suggests that the information-communicative culture is a rather broad and heterogeneous notion of a methodological level. In the course of the conducted research on the effectiveness of the model of the information and communication culture of graduates of the military divisions of the higher education interconnections, the three levels of information and communication culture formation were determinate. It is substantive, sufficient and high level.

The established pedagogical experiment was carried out in accordance with the structure of the information and communication culture, the revealed functional connections and the model of the formation of the information and communication culture of the future officers of the Armed Forces of Ukraine. The starting data for the further study of the effectiveness of the formation model of the information and communication culture for future officers of the Armed Forces of Ukraine is determined. There were formed two groups: experimental (EG); control (CG).

The main indicators in advance (before the beginning of the experiment) equated all cadets. It was done in order to carry out the correct conduct of the experimental study. These indicators influence the success of mastering the training material and give an opportunity to evaluate objectively the results of the study.

All parameters in both groups were mathematically processed and calculated on the level of significance for t-Student's criterion.

A comparative description of the results was made before and after the experiment. This was done by pilot and control groups of cadets. This confirms the expected results of the effectiveness of the model for forming the information and communication culture of future officers of the Armed Forces of Ukraine in the training process.

Key words: informational-communicative culture, informational technologies, control group, experimental group, professional training, Officer of Armed Forces of Ukraine of tactical level.

УДК 371.2:378

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-1-22>

Кравченко О.І.,

науковий співробітник науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У теперішніх умовах все більш вагомим значення набуває науковий підхід до визначення цілей і завдань освітньої діяльності вищих військових навчальних закладів. З огляду на це, зростає

відповідальність професорсько-викладацького складу військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти за виховання творчої особистості майбутнього офіцера-професіонала, спроможного стати висококваліфікованим фахівцем, активним

у соціальному житті та професійній діяльності. Саме важливість готовності майбутнього офіцера Збройних сил України до професійної діяльності потребує пошуку нових форм і методів навчання, спрямованих на ефективну адаптацію вітчизняної освітньої системи до сучасних міжнародних стандартів.

Вона включає систему професійних мотивів, психологічних якостей, інтелектуальних знань, умінь і навичок. Ступінь підготовленості в такому обсязі досягається: професійною, фізичною, глибокою психолого-педагогічною й інформаційно-комунікаційною підготовкою. Вона має забезпечувати заданий рівень інформаційно-комунікаційної компетентності тих, хто навчається, та застосування в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, пов'язані з інформаційно-комунікаційною компетентністю майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки були в центрі уваги дослідників О.В. Барабанщикова, І.Ф. Бінька, Г.А. Гайдукевича, Д.І. Іщенко, В.В. Олійника, В.С. Рижикова. Підготовку майбутніх офіцерів до професійної діяльності вивчали М.І. Нецадим, В. І. Пліско, В.П. Шевченко, В.В. Ягупов та ін. Психологічні механізми мотивації, забезпечення військово-професійної діяльності курсантів розглянуто в роботах І.В. Біжана, А.А. Желдака, Д.В. Іщенко, Б.М. Олексієнка, О.Д. Сафіна, Ю.І. Сердюка й ін.

Зважаючи на швидкоплинні зміни в суспільстві, для майбутнього військового фахівця особливої цінності набувають такі особистісно значущі якості, як готовність до рішучих, цілеспрямованих дій, загострене почуття нового й передового, прагнення до самовдосконалення. Нові форми організації освітнього процесу потребують перегляду принципів дидактики та педагогічної психології з урахуванням можливостей, що надають інформаційно-комунікаційні технології [1, с. 31]. Інформаційно-комунікаційна культура є стимулом до самореалізації майбутнього офіцера, адже спонукає переглянути своє ставлення до життя, тобто це усвідомлений пошук себе, бажання і потреба в самовдосконаленні [3, с. 122].

Отже, дослідження сутності інформаційно-комунікаційних компетентностей, а саме експериментальна перевірка ефективності моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів є одним з актуальних напрямів розвитку вищої військової освіти в Україні, а саме складової частини професійної підготовки офіцерів тактичної ланки Збройних сил України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що досліджувана проблема деякою мірою

розроблена. Однак недостатньо, на нашу думку, висвітлені педагогічні умови для формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів.

Метою статті є експериментальна перевірка ефективності моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил (далі – ЗС) України у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення стану потреби у впровадженні інноваційно-комунікаційних технологій у професійну підготовку майбутніх офіцерів ЗС України ми провели констатуючий педагогічний експеримент, за участю понад 348 осіб військових підрозділів закладів вищої освіти України.

Дослідження проводилось на базі Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут у період 2016–2018 рр. До експериментальної роботи залучено курсантів 2–4-х курсів.

За результатами аналізу джерел різних професійних напрямів очевидно, що «інформаційно-комунікаційна культура» – поняття досить широке і неоднозначно визначене на сучасному методологічному рівні. Взаємопроникнення інформаційної і мережної культури зумовило появу інтегрованого поняття – «інформаційно-комунікаційна культура» [2, с. 260].

Педагогічний експеримент – це своєрідно (відповідно до завдань дослідження) сконструйований і здійснений педагогічний процес, що включає принципово нові його елементи і поставлений таким чином, що дає можливість глибше, ніж звичайно, бачити зв'язки між різними його сторонами і точно враховувати результати внесених змін.

Констатуючий педагогічний експеримент – визначення вихідних даних для подальшого дослідження (наприклад, початковий рівень знань і умінь студентів за якимось розділом програми).

О.А. Кучерявий [4, с. 54] зазначає, що високий рівень професіоналізму майбутнього фахівця передбачає оволодіння педагогічною технікою, майстерністю, досвідом. Майбутньому офіцеру ЗС України важливо не лише дати певну суму знань, а й спонукати його до самонавчання, самовдосконалення, навчити самостійно прислухатися до вимог часу, які поставлені освітнім процесом у військовому підрозділі закладу вищої освіти.

Для вирішення зазначених завдань дисертаційного дослідження використовувалися такі методи: аналіз науково-методичної літератури; педагогічне спостереження й анкетування; проведення опитування, бесіди; моделювання ігрової діяльності; розроблення професіографічного

профілю майбутнього офіцера ЗС України; формування знань, навичок і вмінь майбутнього професіонала; визначення особистісних характеристик; моделювання реальної професійної діяльності військового фахівця; педагогічний формуючий експеримент; метод оцінки інтелекту; методи математичної статистики. Сформовано дві групи: експериментальну (далі – ЕГ); контрольну (далі – КГ). Для коректного проведення експериментального дослідження всі курсанти були заздалегідь (до початку експерименту) вирівняні за основними показниками, які впливають на успішність засвоєння навчального матеріалу [5, с. 86].

Курсанти, майбутні офіцери ЗС України вирівнювалися за такими показниками: за успішністю з дисциплін циклу професійної підготовки; за розумовими здібностями; за суб'єктивним контролем; за особливостями вольової саморегуляції; за комунікативними й організаторськими здібностями.

Усі перелічені показники підібрані так, щоб вони відображали взаємозв'язок особистих якостей і вимог майбутньої професійної діяльності офіцера тактичної ланки ЗС України.

Отримані параметри у групах піддавалися математичній обробці і розраховувалися за рівнем значущості згідно із t-критерієм Стьюдента. Стан основних досліджуваних параметрів – їхньої відмінності – дає підстави говорити про однорідність вихідних даних груп (табл. 1).

Варто зазначити, що у процесі професійної підготовки та формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України засобами інноваційних технологій задіяно 348 курсантів.

Анкета складалася із прямих закритих запитань, які піддавали статистичній обробці. Запитання сформульовано так, щоб виявити рівень сформованості інформаційно-комунікаційної культури (далі – ІКК) майбутніх офіцерів ЗС України до початку формувального експерименту. В анкеті закладено 5 блоків запитань відповідно до компонентів готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності [6, с. 168].

Початковий рівень ІКК визначається наявністю основних практичних навичок роботи на комп'ютері – використання комп'ютера обмежено дисциплінами комп'ютерного циклу. Курсантам

властивий репродуктивний характер засвоєння інформації і виконання дій. Перехід курсанта на *достатній рівень* засновано на розвитку вміння бачити інформаційні впливи в різних видах діяльності, інформаційній активності, мотивації, усвідомленні власних інформаційних потреб.

Для курсантів із *високим рівнем* ІКК характерні: уміння використання технологій оперування інформацією; здатність аналізувати і синтезувати, узагальнювати, вести альтернативний пошук способів розв'язання поставлених завдань; усвідомлення значущості розвитку і реалізації інформаційних здібностей у професійній військовій сфері.

Результати сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів ЗС України до початку формувального експерименту (за контрольними й експериментальними масивами) наведені в табл. 1.

Отримані результати анкетування представлені на діаграмі (рис. 1) за контрольною й експериментальною групами окремо.

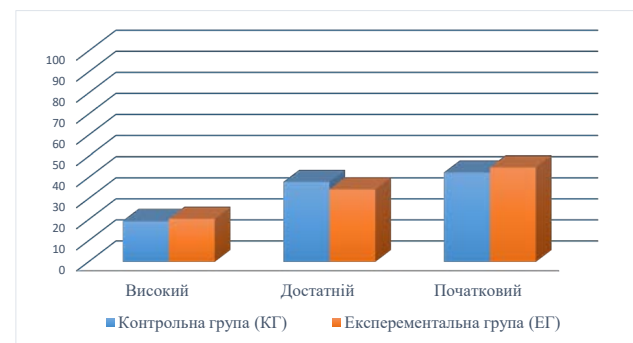

Рис. 1. Діаграма рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів ЗС України до початку формувального експерименту (за контрольною та експериментальною групами)

Робоча навчальна програма навчальної дисципліни «Інформаційно-комунікаційна культура у військовому підрозділі» розроблена на основі врахування рівня готовності майбутніх офіцерів ЗС України до професійної діяльності, на оволодіння базовими принципами обробки, накопичення, використання інформації, сучасними поглядами на реалізацію програмних і апаратних засобів, використання для практичних занять із бойової

Таблиця 1

Рівні сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів ЗС України до початку формувального експерименту (за контрольними й експериментальними масивами)

Групи	Контрольні (групи курсантів) кільк. / %	Експериментальні (групи курсантів) кільк. / %	Усього
Високий рівень	34 (19,5%)	36 (19,5%)	70
Достатній рівень	66 (38%)	60 (34,5%)	126
Початковий рівень	74 (42,5%)	78 (45%)	152
Усього	174	174	348

Таблиця 2

Рівні сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів ЗС України після формуального експерименту (за контрольними й експериментальними масивами)

Групи	Контрольні (групи курсантів) кільк. / %	Експериментальні (групи курсантів) кільк. / %	Всього
Високий рівень	60 (34%)	90 (52,5%)	150
Достатній рівень	70 (40%)	72 (42%)	142
Початковий рівень	44 (25,3%)	12 (7%)	56
Усього	174	174	348

підготовки та згуртування військових підрозділів під час проведення воєнних і ділових ігор.

Проведені в межах формуального експерименту ролові та ділові ігри, застосування методу мозкового штурму, вільний обмін думками сприяли формуванню в курсантів індивідуального стилю професійної діяльності, удосконалили аналітичні здібності та самостійність професійного мислення, підвищили рівень інформаційно-комунікаційного компонента готовності майбутнього офіцера. Нами [7, с. 38] проведено низку рольових ігор, на яких майбутні офіцери моделювали навчально-бойові завдання з елементами творчості, проводили навчальне заняття в інтерактивному режимі; демонстрували використання навчальних комп'ютерних програм у процесі ухвалення рішення командиром підрозділу. Результати сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів ЗС України після проведеного формуального експерименту (за контрольними та експериментальними масивами) наведені в табл. 2.

Отримані результати проведеного формуального експерименту представлено на діаграмі (рис. 2) за контрольною й експериментальною групами окремо.

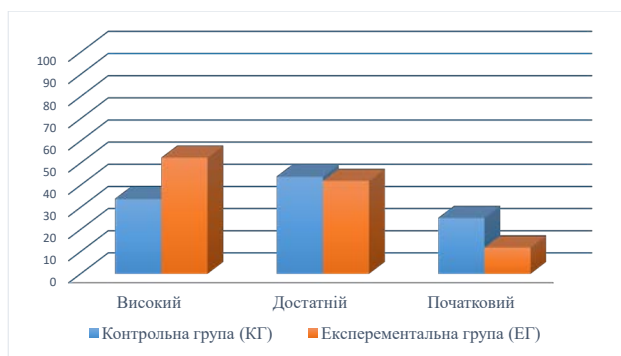

Рис. 2. Діаграма рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів ЗС України після формуального експерименту (за контрольною й експериментальною групами)

Аналіз отриманих результатів експериментальних досліджень ефективності моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі профе-

сійної підготовки після формуального експерименту та порівняння з даними до формуального експерименту за контрольною й експериментальною групами дозволяє стверджувати, що рівень сформованості інформаційно-комунікаційної культури значно підвищився (табл 1, 2). *Високий* рівень готовності підвищився з 19,5% до 52,5% ; *достатній* – із 34% до 42%, початковий, навпаки, із 45% зменшився до 7%.

Отже, після узагальнення результатів експерименту можна підтвердити наші припущення стосовно позитивного впливу застосування активних методів і форм моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки і в військових підрозділах закладів вищої освіти.

Висновки. На основі проведеного дослідження експериментально перевірено ефективність моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки.

Визначені рівні сформованості інформаційно-комунікаційної культури, охарактеризовані складові компоненти моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів.

На основі аналізу наукових джерел і результатів сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів ЗС України до початку формуального експерименту (за контрольною та експериментальною групами) та після проведення експерименту можемо зазначити ефективність використання моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки військових підрозділів закладів вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бех І.Д. Рефлексія в духовному саморозвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 2012. № 1. С. 30–37.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник (з додав. і допов.). 2-ге вид. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Губерський Л.В., Андрущенко В.П., Михальченко М.І. *Культура, ідеологія, особистість*. Київ : Знання України, 2002. 577 с.

4. Кучерявий А.О. Служіння офіцера як чинник проектування виховної роботи у навчальних закладах військового типу. *Вісник Черкаського університету у: педагогічні науки*. 2016. Вип. № 14. С. 53–60.

5. Матвієнко П.І. Комплексна оцінка ефективності навчально-виховного процесу : курс лекцій. Полтава : ПОІППО, 2001. 130 с.

6. Рижиков В.С., Кравченко О.І. Моделювання практики використання системного підходу в

побудові професійної підготовки у ВВНЗ України. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. № 58. С. 166–173.

7. Рижиков В.С. Мета і принципи змісту освітнього процесу підготовки військового в сучасних умовах реформування Збройних сил України. *Науковий вісник інноваційних технологій*. Київ : Компринт, 2018. Вип. № 2 (18). С. 36–40.